

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1616

4. De ordine charitatis erga proximum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14007

inimicum punit, non alios: Si secundum; id licite non facit.

Quarto quaeritur, An inimicum occurrentem nobis salutare verbo, vel signo cogamur? Gabriel loco citato, ait, cogi nos vi præcepti charitatis, quia debetur saluatio omnibus occurrentibus; nisi ex tali saluatione inimicus deterior fieri probabiliter videretur. Sic ille. Respondeo, ex his etiam qua habent Caietanus, Syluester, & Nauarrus locis etiam supra citatis, non cogi nos ad id faciendum, si ex natura rei, & per se loquamur, quia saluatio est speciale benevolentiae signum, ac proinde inimico non debetur. Secus vero est, si ex accidenti loquamur, puta, si offensus inimici, vel alicuius alterius; vel si more patriæ, vel gentis, quotquot sunt sibi obuii, se inuicem saluent: tunc enim saluatio vsu communiter recepta omnibus debetur, ac proinde, nequit tuto denegari inimico. Et hoc est, quod dixit Gabriel. Quid si saluatione, inimici animum placauerimus, ita vt saluatus ille, omnem iræ, odii, & offensionis affectum deponat, eum ne tunc salutare debeamus?

Probabile videtur, quia ita sentit Gabriel loco citato, tunc ad salutandum illum charitatis præcepto compelli: quia si fratrem errantem corripere debemus, si spes adest emendationis illius, vt illum Domino lucremur: ergo vt inimicum Deo, & nobis reconciliemus, iure cogimur ad eum salutandum, siquidem spes probabilis adest lucrandi illum saluatione nostra. Item si is, qui nos offendit, & ob id tanquam inimicus reparatur à nobis, Princeps sit, vel primarius vir, cum salutare cogimur, vt ante consueueramus, alioquin enim, vel alios offenderemus.

Quinto quaeritur, An inimicum non salutantem resalutare debeamus? Reuera debemus; nam alioqui in aliorum, vel ipsius inimici maiorem offensionem incurremus, causam videlicet præbendo, vel maioris odii aduersum nos, vel maioris iræ, & vindictæ. At vero si inimicus noster fuerit longe inferioris conditionis, nimirum si seruus aut subditus ille fuerit, probabiliter credi potest non esse lethale peccatum, si Dominus, aut superior illum non resaluet: nec is rationabilem causam habet, vt maiori proinde odio, vel ira aduersus Dominum, aut superiorem moueatur.

Sexto quaeritur, An charitatis præcepto cogamur ad ostendenda inimico amoris signa, & indicia? Respondeo, eorum esse sententiam ad id faciendum nos non obligari, quandoque signa sunt specialia, quamuis præparato ad id animo esse debeamus, si necesse fuerit. Ita Syluester verbo Charitas, questione quinta, & Caietanus, & Gabriel, & Nauarrus locis supra citatis. Imo contingere potest, vt ex familiari nostro sermone, cum inimico is, vel audacior, vel insolentior, ac effertior fiat, vel obstinatior ac peruiacior: & tunc, præstat illum excludere à familiari nostra consuetudine, vt Syluester ait.

Quæres, Quando nam necesse est talia specialia amoris indicia inimico exhibere? Respondeo, tunc cum alii multi offenduntur, si ista deteguntur. Deinde cum inimicus grauius periclitatur vel corpore, vel animo, vbi tales amoris significationes non dantur: potest enim accidere, vt quis eo ipso graui morbo cotripistur corporis, vel animi. Item si huiusmodi specialia amoris symbola fuerint maxime vtilia, & salutaria ad lucrandum inimicum, hoc est, ad reconciliandum illum nobis, & à peccato auocandum, cogimur talia ei signa, & argumenta præbere, nimirum, vt fratrem Christo lucremur.

Ex his intelligitur, quid sit dicendum, quando aliqui in eadem domo, vel Collegio, vel vicinia commorantur, & inter eos est inimicitia contracta: tunc enim raro talia specialia signa denegari licite queunt: quia frequenter plus offensionis, vel iræ, vel odii in aliis concitatur.

Septimo quaeritur, An inimico veniam petenti reconciliari cogamur, siue pacem cum illo componere? Respondeo, tunc id facere nos debere: nam secus si fiat, procul dubio, vel maioris odii, vel iræ, vel offensionis causam dabimus. Deinde eo ipso inimicus idoneus, & legitime fa-

tis facere nobis videtur: ac proinde remittere noxam, charitatis præcepto cogimur. Hoc autem locum habet, quando debito modo veniam petit: nam si vel sic, vel frigidè, vel superbe, petent, ei veniam dare, nos minime compellimur.

Quid si statim atque nos inimicus iniuria affectus, veniam petat? Tunc non cogimur ad ei veniam dandam, quia recentia vulnera non statim sanantur, & difficile est, ac ferre violentum, statim noxam lædenti remittere, cum adhuc sedata animi perturbatio non sit, & recens sit iniuria, & vulnus acceptum. Quin imo si maiora, & plura idem mala probabiliter timeantur oritura, veniam dare non cogimur. Hinc etiam intelligitur, quid nobis factum opus sit, cum rogamur, vt veniam inimico demus, siue vt illum nobis reconciliemus. Nam tria sunt, quæ ex inimicitia nascuntur, videlicet odium, ira, & subtractio eorum, quæ re ipsa amoris significationem habent, & ius contra inimicum agendi coram iudice, vt iniuriæ nobis illæ satisfaciatur, vel damnum datum resarciatur, & compensetur. Odium statim est deponendum: ira quæque, & vindictæ cupiditas abiicienda: significationes etiam amoris communes exhibendæ; at specialia non item, nisi eo modo, quo diximus supra.

Dubiæ vero quaestionis est, An remittere quoque debeamus iniuriam nobis illatam? Et dicendum est, neminem ad id faciendum præcepto compelli, nisi is, qui nos offendit, idoneus, & debite satisfecerit, vt colligitur, ex cap. Si quis constitutus, dist. 9. & ex Glossa in cap. Apostolica, de sententia, & re iudicata in 6. & cap. Innotuit, de Maled. iure enim peti potest æstimatione iniuriæ, qua quis est affectus etiam ultra id, quod sua interest, cap. Quoniam, de Immunit. Ecclesiarum in 6. Nec itidem præcepto cogimur, damni, quod passi sumus, compensationem dimittere: nam id iure peti potest. Quæres, An dimittere debeamus penam lege taxatam? Respondeo, nos minime ad id præcepto obligari, cum is, qui nos offendit, soluendo est, secus vero, si soluendo non sit.

Octauo quaeritur, Quænam sint signa pacis, & reconciliationis inter homines: Diversa sunt pro varietate nationum: aliquando est osculum, vel amplexus, vel digitus in altum sublatus, vel mutua saluatio, vel familiare colloquium, vel epulum pro more gentis, vel patriæ.

Nono quaeritur, An qui statim offendit alium, debeat veniam petere ab eo, vt sibi ignoscat? Ratio dubitandi est, quia Christus Dominus ait: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Respondet Gabriel loco citato, vers. secundum dubium est. Si is, qui offensus est, præsens non est, nec ad eum commode patet accessus, sufficit interna animi reconciliatio. Si vero præsens est, aut commode ad eum ire potest, qui offendit, debet ab eo veniam petere. Id probat Gabriel testimonio Glossæ, & Lytæ, & Hugonis Cardinalis super ea verba Christi Domini, & consuetudine recepta: non enim Ecclesia reum absoluit, nisi satisfaciatur ei quem læsit.

Decimo quaeritur, Quid dicendum, quando duo se vicissim offenderunt: vter eorum scilicet prius alteri reconciliari debeat, aut veniam petere? Respondeo, si quidem cætera sint paria, eum, qui prius offendit, cogi ad veniam petendam: alioquin enim qui posterius offendit, si vel grauius multo offenderit, vel longe inferioris conditionis iuerit, prius debet veniam petere, vt alteri reconcilietur. Quod si dubia res est, vter prius alterum offenderit, standum est, vel confessarii, vel alterius boni viri arbitrio.

C A P. I V.

De ordine charitatis erga proximum.

Primo quaeritur, An charitatis erga proximum sit aliquis ordo tenendus? De hac quaestione Magister in tertio sentent. dist. 29. & ibi Doctores, & S. Thomas secunda secunda, q. 26. ex quo habentur, quæ sequuntur: Primum, in diligendis proximis certum quandam ordinem esse, ita vt vnum plus quam alium diligere debeamus;

quia

quia vni plus quam alteri plura, maiora, & potiora bona velle, præcepit: compelluntur: non quod huiusmodi bona semper ei, quem magis diligere debemus, re ipsa præstare cogimur, sed quod animo parato esse debeamus, vt eum si iudicet, alteri præferamus.

Secundo, quisque seipsum, & suum corpus, & suas res, plus quam proximum, aut eius corpus, vel res charitate diligere debet. hoc autem locum habet in charitate supernaturali, secundum quam quisque debet sibi ipsi bona gratiæ, & vitæ æternæ plus quam alteri: neque enim salus animæ licite amitti potest, aut periculo obici, vt saluus proximus noster sit. Pari ratione, corpori nostro, vt est æternæ beatitudinis capax, id boni optare cogimur plus quam corpori proximi nostri. Similiter res quatenus sunt ad nostram æternam salutem necessariæ, plus diligere debemus, quam rem alterius proximi.

An vero id etiam locum habeat in charitate naturali, in dubium verti potest, nempe an vitam corporis perderelicite possimus, vt proximi, vel amici nostri vitam seruemus? Verum de hac q. inferius dicam. In præsentis loco satis sit adiciere, quod attinet ad virtutes morales animi secundum charitatem naturalem, etiam eas quisque debet velle sibi plus quam alteri. Neque enim ratio permittit, vt honestatem, vel virtutem animi perdas, vt eam in amico, vel proximo conserues: quis enim dicat te posse turpiter facere, ne proximus turpiter agat? Hæcigitur, inquit Cicero libro de amicitia, *primæ lex in amicitia sanctatur, vt neque rogemus res turpes, nec faciamus rogati.* Turpis enim excusatio est, & minime accipienda in peccatis, si amici causa fecisse fateamur.

Tercio loco charitatis plus est diligenda anima proximi alicuius quam corpus nostrum, hoc est, præferre debemus salutem, & vitam animæ alterius, vitæ, & salutis vestræ corporali: ita vt si necesse sit, corpus nostrum amittamus, ne pereat spiritualis proximi vita. Hoc enim nos suo exemplo Christus edocuit, quippe qui mortuus est, ne nos in æternum damnaremur: vt si Turca coegerit Titium fidem abnegare, & ego possem verbo, aut facto eum in fide confirmare, deberem, etiam si vitam corporis amisurus essem.

Quarto, vt docet sanctus Thomas in secunda secunda, questione 26. articulo 7. Sciendum est, duplicem ordinem in charitate posse perpendi; aut ex obiecto charitatis, aut ex parte diligentis: quatenus quis magis minusve est Deo coniunctus, eo magis minusve diligere debet, secundum ordinem sumptum ex obiecto charitatis, quia tunc in illo magis, aut minus est participata ratio obiecti charitatis. At prout quis magis, aut minus est nobis coniunctus, magis, aut minus diligitur secundum ordinem acceptum, ex coniunctione nobiscum habita. Quare recte sanctus Thomas ait, plus diligere debere meliores, quam qui sunt nobis sanguine propinquiores, quod attinet ad speciem, & rem obiectam amoris. Id autem ea ratione probat, quia species charitatis sumitur ex re obiecta: res obiecta est Deus, diuinumque bonum, ergo sanctiori, & meliori maius Dei bonum optare, & velle debemus: alioqui minus digno maius bonum, & præmium optaremus. Nam si quis sanctior, & melior est, acceptior, & gravior est Deo, & maioris gratiæ, & gloriæ capax, siue maiori vitæ æternæ præmio dignus: ac proinde maius Dei bonum ipsi debetur. Nihilominus vero his, qui sunt nobis propinquiores, quamuis minus eis Dei bonum velimus, id tamen velle possumus vehementiori affectu, & pluribus de causis. Verbi causa, Titius est sanctior, quam Caius consanguineus, amicus, cuius, condiscipulus, vel commilito noster: quare secundum ordinem charitatis Titio velle debemus maiorem gloriam, & salutem æternam, ac Caius volumus minorem quidem gloriam cœlestem: tanquam minus iusto, & bono: sed eam tamen illi possumus velle, tum maiori animi affectu, tum pluribus de causis, videlicet quia est consanguineus, amicus, & cuius, condiscipulus, ac commilito noster: hæc enim se habent ex parte eius, qui dili-

git, non autem rei dilectæ, nempe charitatis. Deinde, nihil officit, vel aduersatur ordini charitatis, si velimus, & optemus, vt ij qui sunt nobis propinquiores, sint longe sanctiores, & meliores, quam alij. Nam quemadmodum diligentiori cu. a. & ope nisi possumus, vt euadant, & hæc meliores quam alij, sic etiam optare possumus.

Quinto, probat sanctus Thomas, in eadem questione, articulo 8. eos qui sunt nobis propinquiores, debere plus diligere, quam diligantur ceteri, si cetera sint paria: quia secundum bona, quæ ad naturam spectant, sunt nobis magis coniuncti: at vero si sanctitate, vitæque probitate sint pares, æquale diuinum bonum eis optare debemus: secundum vero ea, quæ pertinent ad aliam quamuis vitæ coniunctionem, plus boni velle debemus exteris, quam propinquis. Sic exemplum: Titius est consanguineus noster, sed non conciuis, non commilito, non condiscipulus, qualis est Caius: quare secundum ea, quæ ad naturam pertinent, plus boni Titio debemus, quam Caius: at in ciuilibus, vel militaribus, vel literariis bonis, plus boni Caius, quam Titio debemus.

Sexto, in eadem questione, articulo 9. & secunda secunda, questione 31, articulo tertio, ad quartum, ostendit S. Doctor, plus diligere debere parentes, quam filios, si ordo charitatis consideretur ex maiori, minorive coniunctione cum Deo, qui est charitatis obiectum: quoniam parentes similiores sunt Deo, quam filii: nam à parentibus, post Deum, habemus, quod sumus, & viuamus.

At vero si ratio charitatis expenditur, ex parte maioris, minorive coniunctionis nobiscum, tunc plus diligendum est, quod est nobis coniunctius: ac proinde filius magis diligendus, quam pater, vt docet Aristoteles libro 8. Ethicorum, capitulo 12. Primo, quia pater diligit filium, vt aliquid, quod suum est: pater autem, non est aliquid filii. Secundo, quia filius coniunctior est parenti, quam pater filio. nam filius est veluti quædam pars parentis: pater autem comparatione filii, habet rationem principii, non partis. Tertio, parentes magis no sunt aliquos esse suos filios, quam e contrario. Quarto, parentes diutius, & antiquius amant: nam statim pater incipit diligere filium: filius vero non nisi lapsu temporis incipit diligere parentes: Amor autem, quo est diuturnior, & antiquior, eo fortior, & firmitior est. Hinc est, vt parentes sint magis honorandi, quam filii: nam parentes, principii rationem habent, ac proinde debet filius honorare, & reuereri parentes, debet illis parere, & obsequi. Hinc etiam est, vt secundum leges, sint filii in potestate, & cura parentum: & quia filius accipit, & habet à parentibus, vt sit, inde sit, vt parentes debeant filiorum bono prospicere; naturaliter enim singulæ res suos effectus ad perfectionem perducentes curant maxime. At vero si parentes extrema, vel grauē egestate laborent, potius illis est subueniendum, quam filiis. Sanctus Thomas secunda secunda, questione 31. articulo 3. ad quartum.

Septimo loco idem sanctus Thomas in eadem questione, & articulo tradit, patrem magis diligere debere, quam matrem, quoniam filius habet quidem vt sit, & viuat à patre, & matre, sed magis à patre, quam matre.

Octauo loco, sanctus Thomas eadem questione, articulo 11. demonstrat, magis esse diligendos parentes, quam vxorem, quod attinet ad ordinem secundum obiectum charitatis: nam parentes Deo similiores sunt, quam vxor: & ideo maius, & potius diuinum, videlicet gratiæ, & gloriæ, & virtuti est optandum parentibus, quam vxori, eo quod à parentibus accepimus, & habemus, vt sumus, & proinde principii rationem habent, vnde est bonum nostrum: ergo eis maius bonum velle debemus. at quod spectat ad ordinem secundum coniunctionem inter diligentem, & rem dilectam, magis est diligenda vxor, quæ parens: nam vxor magis cum viro coniungitur, habentur enim vir & vxor, vt vna caro, dicente Domino: *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.*

Nono loco, eadem questione, articulo 12. probat idem

sanctus Thomas, magis esse diligendum eum, à quo beneficium accepimus, quam eum, in quem beneficium contulimus; quod spectat ad ordinem secundum obiectum charitatis, secundum quam plura, potioraque bona debemus ei, qui est veluti principium nostrum, unde sumus, vel boni aliquid habemus. nam eo ipso quo est principium nostrum, est similior, & proinde coniunctior Deo. At vero secundum ordinem, qui se habet ex parte diligentis, magis quisque diligit eum, de quo ipse benemeritus est, quia hic, in quem beneficium conferimus, est veluti opus nostrum, & quisque naturaliter amat opus suum, singuli autem hominum naturaliter diligunt id, in quo suum bonum inspicunt. Præterea difficilior est beneficium conferre, quam accipere: ea vero, in quibus plus operæ, & laboris impendimus, plus amamus.

Secundo quaeritur, An tuta conscientia possit quis sui corporis vitam pro amico ponere? hoc est, quaerere, An possit certo vitæ discrimini seipsum obicere, ut amicum incolumem seruet? De hac quaestione Sotus libro 5. de Iustitia & Iure, quaestione prima, articulo 6. Ratio quaestiones est, quia secundum ordinem charitatis, vita nostra est vitæ proximi anteferenda, ergo videtur contra ordinem charitatis agere, qui vitam, & sanguinem suum fundit pro amico. Deinde quia S. Augustinus lib. de Mendacio capit. 6. videtur asserere, ordinem charitatis euertere eum, qui vitam suam pro vita alterius periculo mortis exponit. Præterea, quia amicitia non est virtus, ergo qui pro amico moritur, non pro honestate, & virtute moritur.

Recepta est sententia, pro amicitia perire, laudabile, & honestum esse. Multi, inquit Cicero in Partitionibus, vitam neglexerunt, ut eos, qui his cariores, quam ipsi sibi essent, liberarent. Lactantius lib. 5. Institutionum diuinarum cap. 18. Carnedem philosophum reprehendit, quod dixerit, stultum esse mori pro altero. Nam, inquit Lactantius, pro amicitia perire, stultitia indicabitur? Damon & Pythias, ut referunt Cicero lib. 3. officiorum, & Valerius Max. lib. 4. cap. 7. Lactant. loco citato, Pythagorei philosophi, tam fidelem inter se amicitiam iunxerunt, ut cum alterum ex his Dionysius interficere vellet, atque is tempus ab eo, quo priusquam petiret, domum profectus res suas ordinaret, impetrauisset: alter vadens se pro reditu eius Tyranno dare non dubitauit, solutus erat periculo mortis, qui modo gladio ceruices subiectas habuerat: idemque caput suum subiecerat, cui securo viuere licebat. Igitur omnes, & in primis Dionysius nouæ, atque ancipitis rei exitum speculabantur: appropinquante deinde definita die, nec illo redeunte, vniquisque stultitiæ tam temerarium spoliorem damnabat: at is nihil se de amici constantia metuere prædicabat: eodem autem momento, & hora à Dionysio constituta, qui eam acceperat, superuenit. Admiratus amborum animum Tyrannus, supplicium fidei remisit: Insuper eos rogauit, ut se tertium in societatem amicitiae vna cultorem beneuolentiæ reciperent. Nota est historia, siue narratio de Pylade, & Oreste, amicissimis: Cum ignorante, inquit Cicero in Lælio, uter eorum esset Orestes, Pylades Orestem se esse diceret, ut pro illo necaretur, Orestes autem ita ut erat, Orestem se esse confitebatur.

Constantis amicitiae exempla, dicit Valerius, erga C. Gracchum fuerunt Pomponius, & Lectorius, qui prostratis iam eius consiliis, perditisque rebus, ab infestis, & vndique ruentibus telis, oppositu suorum corporum texerunt: quorum Pomponius, quo is facilius euaderet concitatum sequentium agmen, in porta Trigemina aliquamdiu acerrima pugna inhibuit, nec viuis pelli potuit, sed multis confossus vulneribus transitum ei super cadauer suum dedit. Lectorius vero in ponte Sublicio substiterit, & eum, donec Gracchus transiret, ardore spiritus sui sepsit, ac viam multitudinis obrutus, conuerso in se gladio, celeri saltu profundum Tyberis petiit, quamque in eo ponte charitatem toti patriæ Horatius Cocles exhibuerat, vnus amicitiae adiecta voluntaria morte præsticit.

Teste eodem Valerio loco citato, constans Volumni er-

ga M. Lucullum amicam suam charitas fuit: quem cum Antonius interemisset, quod partes Bruti, & Cassii secutus fuisset, in magna fugiendi licentia exanimi amico adhæsit, in lacrymas, & gemitus hucusque profusus, ut nimia pietate causam sibi mortis acceret. Nam propter præcipuam, & perseverantem lamentationem ad Antonium pertractus est. Cuius postquam in conspectu stetit, iube me, inquit, Imperator protinus ad Luculli corpus perductum occidi: neque enim assumpto illo superesse debes, cum si infelicia militia auctor existerim. Ductus quo voluerat, Luculli dexteram aude osculatus, caput, quod abscissum iacebat, sublatum pectori suo applicauit, ac deinde demissam ceruicem Antonii gladio præbuit amputandam.

Seruius Terentius, scribit idem Valerius, pro amico suo Decio Bruto occumbere conatus est. Cum enim Brutus ab Antonio missos equites ad se interficiendum venisse cognosceret, & se in tenebris occultasset, eoque iam facta irruptione, Terentius fideli mendacio se Brutum esse simulauit, se equitibus trucidandum obiecit. Verum cognitus vixit. Recte igitur Sotus probat loco citato, licitum esse cuique pro amico corporalem vitam amittere, ita ut sit fortitudinis officium, simul & charitatis opus. Quod videtur ostendi ex illo Christi Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Quod si dicas hoc locum habere, quando quis vitam corporalem perdit, ut vitam spiritualem amici seruet, quod suo exemplo Christus ostendit: contra hoc, illud est, quia Christus absolute, & simpliciter dixit: [Vt animam suam ponat pro amicis suis:] ergo non est, cur nos distinguamus.

Tota huius quaestiones difficultas in eo consistit, An sit contra ordinem charitatis, si vitam tuam perdas, vitam amicum serues? Quidam, ut ex eorum sermone mecum habito audiui, ideo existimant, cum ordine charitatis non pugnet, quia id sit opus fortitudinis: alioqui enim non liceret pro Principe, vel Rege vitam corporis amittere. Ordo enim charitatis tolleretur, nec liceret filio pro patre, aut seruo pro domino vitam certo mortis discrimini opponere. Alii, ut ex ipsis etiam accepi, dicunt: Amicitia, quamuis virtus non sit, est tamen laudabilis, & in honestate, & virtute fundamentum habet: nam præsertim loco de amicitia honesta, non de vili, aut iucunda, seu delectabili nobis sermo est. Sed reuera difficultas adhuc manet, quia hoc est, quod inquiritur. An sit fortis officium pro amico mori: & an sit opus laude, & præmio dignum: nam si cum ordine charitatis pugnat, virtutis officium esse non potest.

Discendum existimo, non esse contra ordinem charitatis. Ordo enim charitatis requirit, ut bona gratia, gloria, & virtutis prius nobis velimus, quam proximo, ita ut vita, & salus animæ non sit obicienda periculo pro vita amici spiritali seruanda. At vero non exigit ordo Charitatis, ut cætera bona, nimirum, vel vitæ corporalis, vel honoris, vel rerum nostrarum prius nobis velimus, quam amico. Quare sicut res nostras, famam dico, vel honorem periculo obicere licite possumus, quam amico. Quare sicut vitam seruando, sic etiam vitam nostram pro amici vita tuenda, & conseruanda. Est enim amicitia maximum bonum, ut inquit Cicero in Lælio, sine qua nec domus vlla, nec vrbs stare poterit, nec agri cultus permanebit: quæ domus tam stabilis, quæ ciuitas tam firma est, quæ non odiis, atque dissidiis funditus euerti possit? Dixit Empedocles, quæ in rerum natura, totoque mundo constant, quæque mouerentur, ea conseruari amicitia, dissipatione discordia.

Ad ea vero, quæ principio sunt obiecta, respondeo: Ad primum, præferre quidem posse nos vitam nostram vitæ amici: sed nihilominus etiam, posthabita vita nostra amici vitam licite anteferre, nec in hoc charitatis ordinem lædi, ac violari, quia non postulat necessario charitas, ut vita nostra, amici vitæ anteponatur.

Ad id vero quod ex S. Augustino adferbatur respon-
deo, eum id significare voluisse tantummodo, hominem,
qui vitam propriam ponit pro amico, magis in hoc dili-
gere amicum, quam seipsum; hoc tamen vitiosum non ef-
fe, dummodo bonum gratiæ, gloriæ & virtutis sibi ipsi
magis velit, & optet, quam amico. Et fortassis S. Augu-
stinus dicere voluit, contra ordinem charitatis facere, qui
temere, & vane vitam suam pro amico perdit: non qui
perdit, ut amicitiam bonum tueatur, & seruet.

Tertio quaeritur, An aliquando corporalem vitam pro
alio, mortis periculo exponere, iure cogamur? Certum
est, pro vita spiritali alterius, vitam corporalem esse po-
nendam: ut si quis incurrat periculum fidei, religionis,
vel alicuius alterius virtutis ad salutem æternam necessa-
riæ. Vnde Sylueltet in verbo, *Belium*, 2. *quæst.* 4. & Maior in
4. *dist.* 15. *quæst.* 22. Si infans, inquit, subeat periculum
ne ex hac vita decedat citra Baptismum, nisi ego eum ba-
ptizauero, iure diuino iubeo eum baptizare, etiamsi ego
ipsum mortis periculum incurram. Item si ego populum
non moueam, vel doceam, periculum erit ne hæresi cor-
rumpatur: & idcirco monere aut docere populum cogor,
etiam cum meæ vitæ discrimine. Veluti si Tyrannus mihi
mortem minuerit.

Pari ratione si adulteram seminam monuero, ea uti
ab adulterio desistat, charitatis lege compellor ad eam
monendam, & corripiendam, ut eam Domino lucrer,
tamen necem mihi adulter machinetur.

Difficultas igitur in eo est, An aliquando obligemur ad
vitam corporalem ponendam pro vita alterius corpora-
li? Distinguendum videtur: Aut vitam nostram mortis
periculo obicimus pro Principe, pro Rege, Patria, siue
populo, vel quouis alio, cuius vita salutis, & bono commu-
ni sit necessaria, vel maxime utilis: & tunc quisque debet
vitam suam pro illo ponere, quia iure naturali commune
bonum proprio anteferre debemus: qua ratione quis pe-
riculo brachium, aut manum exponit, ne pereat caput, ex
quo pender totius corporis salus. Aut, quo pro vitam
nostram in discrimen adducimus, priuatus tantum homo
est: & tunc quamuis licite possimus pro illo mori, ut dixi
quaestione superiori, non tamen ad id charitatis præcepto
compellimur, id enim lex quidem charitatis permittit,
sed non præcipit.

Quarto quaeritur, An in naufragio licitum sit mihi ha-
bere tabulam, qua possum saluus euadere, alteri periculi-
tanti dare ne pereat? Sotus lib. 5. de iustitia, *quæst.* 1. *artic.* 6.
negat id esse licitum mihi, quia perinde esset ac si meipsum
occiderem, tabulam, qua seruare me possem, relinquens,
& abiiciens. Idem sine dubio diceret Sotus de eo, qui in
bello equum quem habet, alteri traderet ad fugam capes-
sendam: idem etiam de eo, qui in itinere per media fri-
gora, & niues vestem suam alteri præberet, vel de eo, qui
in fame extrema panem quem habet, largiretur alteri.

At Victoria in Relect. de Homicidio, num. 25. 26. *Et seqq.* &
Corduben. lib. 1. *Quæstionum quæst.* 38. oppositum viden-
tur asserere, ea ratione adducti, quod hoc quempiam fa-
cere non sit per se, & directe mortem sibi consciscere, sed
solum non tueri vitam suam, cum possit: nam si reuera
tunc quis is faciendo interficeret seipsum, per se, & dire-
cto, nunquam liceret alteri id facere pro alio. At idem So-
tus concedit licitum esse mihi facere pro Duce, pro Prin-
cipe, pro Rege, vel quouis alio viro maxime utili, vel ne-
cessario Republicæ. Hoc videtur probabilius esse.

Dices: Cum id facimus pro Rege, vel Duce, vel simili
alio, communem Republicæ salutem priuatae anteponi-
mus: at id locum non habet, cum facimus causa dumtaxat
hominis priuati. Sed contra est argumentum, quia
cum pro Rege, vel Duce facimus, ad id faciendum præce-
pto obligamur, ut bonum commune seruemus nostro
posthabito: at id cum pro amico facimus, quamuis ad id
non obligemur, non tam facere prohibemur, quia ut dixi
ordo charitatis non requirit, ut vitam nostram corpora-

lem vitæ proximi præferamus: nec tabulam, vel equum,
vel panem, aut veslem in tanto vitæ periculo quempiam
relinquere, ut alius saluus fiat, est seipsum per se, & directo
interimere, sed amicum seruare, cum certo suæ vitæ peri-
culo.

Hinc est, ut licitum tibi non sit in tanto vitæ discrimi-
ne tabulam, vel equum, aut panem abicere, & non gratia
amicum, vel proximum seruandi: nam tunc id faceres vane
& temere, hoc est, absque vlla legitima causa, & pro-
inde Ordinem charitatis euerteres, quo te ipsum diligere
debes, & te ipsum interficeres, vitæ necessaria subtrahen-
do, non alicuius vitæ tuendæ causa.

C A P. V.

De præcepto diligendi proximum.

Primo quaeritur, Quomodo intelligatur præceptum
diligendi proximum, cum dicitur Leuitici 19. *Diliger
amicum tuum sicut te ipsum*: & Matth. 22. *Secundum autem
simile est huic: Dilige proximum tuum sicut te ipsum*: & Ioan.
19. *Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem sicut di-
lexi vos.*

Sciendum est huiusmodi, præcepta dupliciter intelligi
posse. Nam quemadmodum amor benevolentia in pro-
ximum duplex est, naturalis, & supernaturalis: naturalis
quidem, quo diligimus proximum propter ipsum, non
causa nostri commodi, sed quateus homo est, ac proin-
de quatenus est bonorum, quæ possunt hominibus natu-
raliter conuenire, particeps; supernaturalis vero, quo dili-
gimus proximum propter ipsum, quatenus est gratiæ, &
eorum supernaturalium bonorum, quæ ad vitam æter-
nam spectant, capax: ut ait Caietanus in *secunda secunda quæst.*
25. *artic.* 1. quatenus est quidam amicus in Deo, & propter
Deum, siue quatenus est amicus diuinus: sicut naturali
charitate diligimus proximum, quatenus est amicus qui-
dam humanus, siue naturæ humanæ consortis: Sic præcep-
tum de diligendo proximo duplex est, vnum quod est na-
turalis iuris, alterum, quod est diuini, & supernaturalis iu-
ris. Naturale est, quod naturalis ratio præscribit, videli-
cet proximum esse diligendum propter se, quatenus homo
est: quo præcepto ei optare & velle debemus bona,
quæ hominibus consentanea sunt, videlicet salutem, vi-
tamque corporis, sanitatem mentis, vitæ probitatem, hono-
rem, & famam, & huius generis alia. Præceptum diuini,
& supernaturale est, quod Deus ipse non natura con-
stituit, nimirum, esse proximum diligendum propter
ipsum, non causa nostri, sed quatenus est gratiæ, & vitæ
sempiternæ capax: quo præcepto ei optare cogimur bona
gratiæ, & ea, quæ ad vitam æternam consequendam
spectant: Et de hoc præcepto loquitur Christus Domi-
nus, cum ait: *Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem
sicut dilexi vos.* Et dilectus Domini discipulus: *Hoc
mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligit & fra-
trem suum*: & de hoc potissimum sermo est Matth. 22. &
Leuit. 19. cum quisque iubetur, proximum, vel amicum
suum diligere sicut seipsum. Sed locum etiam hoc habet
in præcepto naturali, quo diligere debemus proximum
sicut nos ipsos.

Secundo quaeritur, Qua ratione modus huiusmodi
præcepti sit intelligendus, cum iubemur diligere proxi-
mum sicut nos ipsos? Communis est Theologorum senti-
entia, quam habet S. Thomas in *secunda secunda quæst.* 44.
art. 7. particulam (*sicut*) non significare, proximum esse
diligendum tantum, quantum nos, sed eo modo quo nos
videlicet ut cum diligamus propter ipsum, non propter
nos ipsos, nimirum ut gratiam, & vitam æternam conse-
quatur, ac propterea, ut ei optemus gratiæ cœlestis bona,
ac cœtera, quatenus ad salutem æternam consequendam
sunt necessaria. Et ut diligamus proximum, quia homo
est, sicut & nos sumus homines, quasi dicatur, diligendus
est proximus, quia est nostræ naturæ particeps.